

Título: LA GRAMATICALITZACIÓ DELS CONNECTORS DE CONTRAST: ESTUDI DE CORPUS I APROXIMACIÓ SEGONS LA TEORIA DE LA INFERÈNCIA INVITADA DEL CANVI SEMÀNTIC

Nombre: MARTÍNEZ MARTÍNEZ, CATERINA

Universidad: Universidad de Alicante

Departamento: Filología catalana

Fecha de lectura: 12/07/2018

Programa de doctorado: Programa de Doctorado en Transferencias Interculturales e Históricas en la Europa Medieval Mediterránea /Intercultural and Historical Transmission in Medieval Mediterranean Europe por la Universidad de Alicante

Dirección:

> **Director:** SANDRA MONTSERRAT BUENDIA

Tribunal:

> **presidente:** ANTONI FERRANDO FRANCES

> **secretario:** M. ISABEL GUARDIOLA SAVALL

> **vocal:** HANS-INGO RADATZ

Descriptor:

> LINGUISTICA DIACRONICA

> TEORIA LINGUISTICA

> SEMANTICA

> FILOLOGIA

El fichero de tesis ya ha sido incorporado al sistema

> <http://hdl.handle.net/10045/100913>

Resumen: INTRODUCCIÓ

El present estudi és una mostra d'aplicació de les teories lingüístiques de base cognitiva i la Lingüística de Corpus a l'estudi de l'evolució diacrònica d'uns elements essencials en situacions contraargumentatives: els connectors de contrast. Les dades que forneixen l'estudi han estat extretes dels corpus textuals digitalitzats, fonamentalment, el CIMTAC, el CICA i el CTILC. Aquests corpus han permès de reconstruir el procés seguit per aquests connectors des de l'edat mitjana fins a l'actualitat: han fet possible una anàlisi qualitativa detallada dels contextos específics que van afavorir la seva gènesi i el canvi semàntic i la gramaticalització que han anat experimentant al llarg d'un període de temps i d'una diversitat de textos i de varietats territorials considerables.

MOTIVACIÓ

Principalment, hem volgut contribuir a corroborar, d'acord amb els fonaments de la Lingüística Cognitiva, l'existència d'una xarxa conceptual de nodes afins entre diferents dominis conceptuals. Voldriem descriure com la noció de [CONTRAST], expressada pels connectors parentètics noresmenys, nogensmenys i tanmateix, naix

de l'evolució d'un significat de [CÀLCUL], que il·lustrarem amb la figura d'una balança. En diacronia, aquesta manifestació de la regularitat del canvi semàntic, amb l'anàlisi de l'engranatge discursiu de les inferències, ens permetrà de constatar la importància de l'oient/lector en el canvi lexicosemàntic. La tria d'aquests connectors ens oferirà mostrar la influència del procés de codificació del català del segle XX en els usos comunicatius de la llengua estàndard.

DESENVOLUPAMENT TEÒRIC

Es fa una anàlisi diacrònica de la gènesi, específicament, dels connectors parentètics que expressen contrast. Aquesta anàlisi fa servir com a eines fonamentals la Pragmàtica del Discurs, la Teoria de la Inferència Invitada del Canvi Semàntic d'Elizabeth Traugott i les darreres aportacions sobre el paper dels usuaris –tant emissor com receptor– en el procés de negociació del significat i, doncs, de canvi semàntic. Parem una atenció especial sobre els fenòmens de la Subjectivació i de la Intersubjectivació (Traugott, 2010; Nuyts, 2005; Narrog, 2012) per entendre l'evolució diacrònica lingüística –morfològica, sintàctica i semàntica– i pragmàtica dels valors de noresmenys, nogensmenys i tanmateix: des de la seva font originària de [CÀLCUL] fins als valors actuals com a connectors parentètics de contrast amb matisos adversatius i concessius. Combinem, doncs, d'una banda, la reflexió teòrica sobre el paper de la Inferència Invitada i la Pragmaticalització en el canvi semàntic amb, de l'altra banda, l'aplicació d'aquesta reflexió en gènesi dels valors de contrast.

CONCLUSIÓ

Hem constatat l'existència d'una xarxa conceptual de nodes afins a la noció de [CÀLCUL] com és el [CONTRAST], expressat pels connectors parentètics noresmenys, nogensmenys i tanmateix. Aquesta manifestació de la regularitat del canvi semàntic en diacronia, juntament amb l'anàlisi del mecanisme de les inferències discursives, ens ha permès de constatar una vegada més la importància de l'oient/lector en el canvi lexicosemàntic. Aquests connectors en concret són una mostra de la influència que va tenir el procés de codificació del català del segle XX en la recuperació i en l'adaptació del material lingüístic als usos de la llengua estàndard.

BIBLIOGRAFIA

- Alarcos Llorach, Emilio (1994): Gramática de la Lengua Española, Real Acadèmia de la Lengua, Colección Nebrija y Bello, Madrid: Espasa.
- Anscombe, Jean-Claude & Oswald, Ducrot (1994): L'argumentation dans la langue, Bruxelles: Mardaga.
- Anscombe, Jean-Claude (2004): «Algunas observaciones sobre la existencia y el funcionamiento de un si concesivo en francés contemporáneo», en Donaire, Mª Luisa (ed.): Dynamiques concessivas. Versión francesa y su traducción española (pp. 153-193), Madrid: Arrecife.
- Antolí, Jordi & Elena Sánchez (2014): «El Corpus Informatitzat Multilingüe de Textos Antics i Contemporanis (CIMTAC)», Estudios Hispánicos 22, 117-121.
- Antolí, Jordi (2015): L'evidencialitat en català antic: estudi de corpus i acostament segons la gramàtica cognitiva, Tesi Doctoral, Alacant: Universitat d'Alacant.
- Antolí, Jordi (2018): «El procés de constitució del Corpus Informatitzat de la Gramàtica del Català Modern (CIGMod). Objectius, criteris i avaluació», Notandum 48, 3-20.
- Bach, Carme (2009): «Al cap i a la fi, en fi i en definitiva: tres marcadors discursius vehiculadors de la reformulació conclusiva en català», Revista de llengües i literatures catalana, gallega y vasca 14, 15-33.
- Badia i Margarit, Antoni (1962): Gramàtica catalana, 2 vols, Madrid: Gredos.

- Badia i Margarit, Antoni (1995): Gramàtica de la llengua catalana: descriptiva, normativa, diatòpica, diastràtica, Barcelona: Proa.
- Badia, Jordi, Núria Brugarolas, Rafael Torné & Xavier Fargas (1997): El llibre de la llengua catalana per a escriure correctament el català, Barcelona: Castellnou Edicions.
- Bango de la Campa, Flor (2000): «Historias concesivas: quand même / tout de même», *La lingüística francesa en España camino del siglo XXI* (pp. 109-120), Madrid: Arrecife.
- Barrenechea, Ana & Mabel, Manacorda (1971): *Estudios de gramàtica estructural*, Buenos Aires: Paidós.
- Bell, David (2010): «Nevertheless, still and yet: concessive cancellative discourse markers», *Journal of Pragmatics* Linguistics and cognitive aspects of reference 42 (7), 1912-1927.
- Brinton, Laurel (1996): *Pragmatic Markers in English: Grammaticalization and Discourse Functions*, Berlin & New York: Mouton de Gruyter.
- Brinton, Laurel (2010): «Discourse Markers», en Jucker, Andras & Irma Taavitsainen (eds.): *Historical Pragmatics*, vol. 8, *Handbooks of Pragmatics. Historical Pragmatics* (pp. 285-314), Berlin: Mouton de Gruyter.
- Brown, Penelope & Stephen Levinson (1987): *Politeness: Some Universals in Language Use*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Carel, Marion (2011): *L'Entrelacement argumentatif. Lexique, discours, blocs sémantiques*, Paris: Champion. Catalana.
- Chen, Guohua (2002): «The grammaticalization of concessive markers in Early Modern English», en Fischer, Olga, Anette Rosenbach, & Dieter Stein (eds.): *Pathways of Change: Grammaticalization in English* (pp. 85-110), Amsterdam: John Benjamins.
- Colón, Germà & Antoni Ferrando (2011): *Les Regles d'esquivar vocables a revisió*, València & Barcelona: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana. Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- Consales, Ilde (2005): *La concessività nella lingua italiana (secoli XIV-XVIII)*, *Studi linguistici e di storia della lingua italiana*, Collana diretta da Maurizio Dardano, 6.
- Couper-Kuhlen, Elizabeth & Bernd Kortmann (2000): *Cause, Condition, Contrast, Concession: Cognitive and discourse perspectives*, Berlin & New York: Mouton de Gruyter.
- Crevels, Mely (2000): «Concessives on different semantic levels: A typological perspective», en Couper-Kuhlen, Elizabeth & Bernd Kortmann (eds.): *Cause, Condition, Contrast, Concession: Cognitive and discourse perspectives* (pp. 313-339), Berlin & New York: Mouton de Gruyter.
- Cuenca, Mª Josep & Àngels Massip (2005): «Connectors i processos de gramaticalització», *Caplletra* 38: 259-277.
- Cuenca, Mª Josep & Jacqueline Visconti (2017): «De la precedència temporal al contrast: el marcador del discurso ans en catalán y anzi en italiano», *Pragmalingüística* 1: 88-107.
- Cuenca, Mª Josep & Josep Mª Castellà (1995): «Una aproximació cognitiva a les preguntes confirmatòries (Question tags)», *Caplletra* 18: 65-84.
- Cuenca, Mª Josep (1989): «La connexió textual: l'adversativitat en el nivell textual», *Caplletra* 7, 93-116.
- Cuenca, Mª Josep (1990): «Els matisadors: connectors oracionals i textuais», *Caplletra* 8, 149-167.
- Cuenca, Mª Josep (1991a): *Les oracions adversatives*, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- Cuenca, Mª Josep (1991b): «Los conectores parentéticos como categoría gramatical», *LEA: Lingüística Española Actual* 23(2): 211-236.
- Cuenca, Mª Josep (1992): *Les oracions adversatives*, València: Universitat de València.
- Cuenca, Mª Josep (1995): «Mecanismos lingüísticos y discursivos de la argumentación», *CL & E: Comunicación, Lenguaje y Educación* 4(1): 121-142.

- Cuenca, Mª Josep (1999): «La connexió i la construcció del text», *Articles: Revista de didàctica de la llengua i la literatura* 17: 77-90.
- Cuenca, Mª Josep (2002): «Els connectors textuais i les interjeccions», en Solà, Joan (dir.), Mª Rosa Lloret, Josep Mascaró, & Manuel Pérez Saldanya (eds.): *Gramàtica del català contemporani* (pp. 3173-32371), Barcelona: Empúries.
- Cuenca, Mª Josep (2003): «Cognició, pragmàtica i gramàtica», *Noves SL: Revista de sociolingüística* 4: 1-7.
- Cuenca, Mª Josep (2005): *Sintaxi catalana*, Barcelona: Universitat Oberta de Catalunya.
- Cuenca, Mª Josep (2006): *La connexió i els connectors. Perspectiva oracional i textual*, Vic: Universitat de Vic, Eumo Editorial.
- Cuenca, Mª Josep (2008): *Gramàtica del text*, Alzira: Bromera.
- de Vignemont, Frederique & Tania Singer (2006): «The empathic brain: How, when and why?», *Trends in Cognitive Sciences* 10: 435-441.
- di Meola, Cladio (2004): «Ikonische Beziehungen zwischen Konzessivrelation und Konzessivkonnektoren», en Blühndorn, Hardarik, Eva Breind, & Ulrich Wabner (eds.): *Brücken schalgen. Grundlagen der Konnektorenssemantik. Linguistik-Impulse und Tendenzen* (pp. 287-308), Berlin: de Gruyter.
- Ducrot, Oswald (1980): *Les échelles argumentatives*, Paris: Minuit.
- Ducrot, Oswald (1986): *El decir y lo dicho. Polifonía de la enunciación*, Barcelona: Paidós.
- Ferrando, Antoni (ed.) (2012): *Estudis lingüístics i culturals sobre Curial e Güelfa. Novel·la cavalleresca*, Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Ferrando, Antoni Ferrando, Antoni (2011): «L'orientació diatòpica de les Regles d'esquivar vocables o mots grossers o pagesívols», *eHumanista*, 18, 316-335.
- Fitzmaurice, Susan (2004): «Subjectivity, intersubjectivity and the historical construction of interlocutor stance: from stance markers to discourse markers», *Discourse Studies* 6: 427-448.
- Franchini, Enzo (1986): *Las condiciones gramaticales de la coordinación copulativa en español*, Bern: Francke Verlag.
- Fraser, Bruce (1998): «Contrastive discourse markers in English», en Jucker, Andreas & Ziv, Yael (eds.): *Discourse markers: Descriptions and theory* (pp. 301-326), Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins.
- Garachana, Mar (1997): *Los procesos de gramaticalización. Una aplicación a los conectores contraargumentativos*, Tesi doctoral, Barcelona: Universitat de Barcelona.
- Garachana, Mar (1998): «La noción de preferencia en la gramaticalización de ahora (que), ahora bien, antes, antes bien y más bien», en Cifuentes, José Luis (ed.): *Estudios de lingüística cognitiva*, vol. 2 (pp. 593-614), Alacant: Universitat d'Alacant.
- Garachana, Mar (1999): «Valores discursivos de las oraciones concesivas», *LEA: Lingüística Española Actual* 21 (2): 189-206.
- Garachana, Mar (2013): «Ço és (a saber). La reformulació en els textos catalans antics», en Casanova, Emili & Cesáreo Calvo (eds.): *Actes del 26é Congrés Internacional de Lingüística i Filologia Romàniques* (pp. 4086-4097), València: Mouton de Gruyter.
- Garachana, Mar (2014): «Gramática e historia textual en la evolución de los marcadores discursivos. El caso de no obstante», *RILCE* 30 (3), 959-984.
- Garachana, Mar (2015): «Teoría de la gramaticalización. Estado de la cuenstión», en García Martín, J. M^a (ed.): *Actas del IX Congreso Internacional de Historia de la Lengua Española* (Cádiz, 2012) (pp. 331-360), Madrid & Frankfurt: Iberoamericana & Vervuert.
- Garachana, Mar (en premsa): «Més enllà de la gramaticalització: el desenvolupament del marcador discursiu no

obstant això en català».

Garcia, Maria (coord.) (2014): *Marcadores del discurso. Perspectivas y contrastes*, Buenos Aires: Santiago Arcos.

Garrido, M^a del Camino (2006): «Gramaticalización y marcadores del discurso: los contraargumentativos», *Estudios humanísticos. Filología* 28: 9-26.

Gassol, Olívia (2005): «Magí Morera i Galícia, o la gran estratègia cultural», *Llengua & Literatura* 16: 77-88.

Geeraerts, Dirk (1997): *Diachronic Prototype Semantics: A contribution to Historical Lexicology*, Oxford: Clarendon Press.

Giralt, Javier & Mª Teresa Moret (2018): «Sie manifesta cosa a tots hòmens», *El català del segle XIV en textos notariais del Matarranya (Terol)*, Zaragoza: Prensas de la Universidad de Zaragoza.

Goossens, Louis (2000): «Patterns of meaning extensions, 'parallel chaining', subjectification, and modal shifts», en Barcelona, Antonio (ed.): *Metaphor and metonymy at the crossroads. A cognitive perspective* (pp. 149-169), Berlin: Mouton de Gruyter.

Grice, Paul ([1967] 1975): «Logic and Conversation», in: Cole, Peter & Morgan, Jerry (eds.): *Syntax and semantics*, vol. 3, New York: Academic Press, 41-58.

Grote, Brigitte, Nils Lenke, & Manfred Stede (1997): «Marking concessions in English and German», *Discourse processes* 24 (1): 87-117.

Güenthner, Susanne (2000): «From concessive connector to discourse marker: The use of *obwohl* in everyday German interaction», en Couper-Kuhlen, Elizabeth & Bernd Kortmann (eds.): *Cause, Condition, Concession, Contrast: Cognitive and discourse perspective* (pp. 439-468), Berlin & New York: Mouton de Gruyter.

Heine, Bernd, Claudi Ulrike, & Friederike Hünemeyer (1991): *Grammaticalization. A Conceptual Framework*, Chicago & Londres: University of Chicago Press.

Hermann, József (1963): *La formation du système roman des conjonctions de subordination*, Berlin: Akademie.

Hilpert, Martin (2013): *Constructional Change in English: Developments in Allomorphy, Word Formation, and Syntax*, Cambridge: Cambridge University Press.

Hopper, Paul & Elizabeth, Traugott (2003): *Grammaticalization*, Cambridge: Cambridge University Press.

Ibba, Daniela (2008): *Los procesos de gramaticalización de algunos conectores concesivos del castellano medieval*, Tesi Doctoral, Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona.

Kay, Paul (1990): «Even», *Linguistics and philosophy* 13: 59-111.

König, Ekkehard & Peter Siemund (2000): «Causal and Concessive clauses: Formal and semantic relations», en Couper-Kuhlen, Elizabeth & Bernd Kortmann (eds.): *Cause, Condition, Concession, Contrast: Cognitive and discourse perspectives*, (pp. 341-360), Berlin & New York: Mouton de Gruyter.

König, Ekkehard (1985): «Where do concessives come from? On the development of concessive connectives», en Fisiak, Jacek (ed.): *Historical semantics: Historical word formation* (pp. 263-282), Berlin: Mouton de Gruyter.

König, Ekkehard (1988): «Concessive connectives and concessive sentences: cross-linguistic regularities and pragmatic principles», en Hawkins, John (ed.): *Explaining language universals*, vol. 6 (pp. 145-166), London: Blackwell.

König, Ekkehard (1991): «Concessive relations as the dual of causal relations», en Zaefferer, Diermar (ed.): *Semantic Universals and Universal Semantics* (pp. 190-209), Dordrecht: Foris.

Kortmann, Bernd (1997): *Adverbial Subordination: A typology and history of adverbial subordinators based on European languages*, Berlin: Mouton de Gruyter.

Lacreu i Cuesta, Josep (1990): *Manual d'ús de l'estàndard oral*, Universitat de València, València.

Lakoff, George (1971): «The role of deduction in grammar», en Filmore, Charles & Terence Langendoen (eds.):

- Studies in Linguistics Semantics (pp. 63-70), New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Lang, Ewald (2000): «Adversative connectors on distinct levels of discourse: A re-examination of Eve Sweerser's three-level approach», en Couper-Kuhlen, Elizabeth & Bernd Kortmann (eds.): Cause, Condition, Concession, Contrast: Cognitive and discourse perspective (pp. 235-256), Berlin & New York: Mouton de Gruyter.
- Langacker, Ronald (1977): Foundations of cognitive grammar I: theoretical prerequisites, Stanford: Stanford University Press.
- Lenker, Ursula (2000): Sploce and witodlice: Discourse markers in Old English, dins Fischer, Olga, Anette Rosenbach, & Dieter Stein (eds.): Pathways of Change Grammaticalization in English (pp. 229-249), Amsterdam: John Benjamins.
- Lenker, Ursula (2010): Argument and Rhetoric: Adverbial connectors in the history of English, Berlin: Mouton de Gruyter.
- Marchello, Christiane (2009): «Grammaticalisation et pragmatization des connecteurs de concession en français: cependant, toutefois, pourtant», Revue Romaine de Linguistique LIV, 1-2: 7-20.
- Marín, Mª Josep (1998): «Una proposta gramatical per a la definició i la caracterització dels connectors», Llengua & Literatura 9, 207-234.
- Mariner, Sebastián (1982): «Paradigma de las conjunciones adversativas en catalán medieval», Estudios de Llengua i Literatura Catalanes IV. Miscel·lània Pau Bohigas (pp. 51-65), Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- Martí, Manuel (2008): «La hipótesis de subjetivación en la pragmaticalización/gramaticalización de los operadores pragmáticos», Paremia 17: 79-90.
- Martin Puente, Cristina (1998): «La expresión de la concesividad contextual en latín clásico», Cuadernos de Filología Clásica de Estudios Latinos 19: 9-33.
- Martin, James & Peter White (2005): The Language of Evaluation, New York: Palgrave.
- Martines, Josep & Sandra Montserrat (2014): «Subjectivació i inferència en l'evolució semàntica i en l'inici de la gramaticalització de jaquir (segles XI-XII)», Caplletra 56: 185-211.
- Martines, Josep (2000): «L'expressió de les emocions i la creativitat lèxica: estimar 'amar', entre l'eufemisme i la metàfora cultural», Actas del VIII Congreso Internacional de la Asociación Hispánica de Literatura Medieval, Santander, Universidad Menéndez Pelayo, 2, 1221-1243.
- Martines, Josep (2013): «El verb estimar i l'amor hereós i Joan Roís de Corella. Un acostament segons la pragmàtica diacrònica», Afers, 76, 1-24.
- Martines, Josep (2015): «Diacronia i neologia: canvi semàntic, subjectivació i representació del pensament. El català esmar, des de 'taxar' fins a 'inferir' i 'imaginar' i més enllà», Caplletra 59, 221-248.
- Martínez, Caterina (2015): «Gramaticalització, canvi semàntic i intersubjectivació: un acostament a l'evolució del connector emperò parentètic en català antic», in: Catalan Diachronic & Corpus Linguistics: Four New Approaches [Monogràfic], ed. by Antonio Cortijo Ocaña. Studia Iberica et Americana – SIBA 2 (2): 3-17.
- Martínez, Caterina (2017): «Evolució i procés de gramaticalització del marcadore discursiu noresmenys en català antic», Zeitschrift für Katalanistik 30, 53-76.
- Miltschinsky, Margarete (1917): Der Ausdruck des konzessiven Gedankens in den altnorditalienischen Mundarten nebst einem Anhang das provenzalische Betreffend, Halle: Max Niemeyer.
- Mir, Jordi & Joan Solà (eds.) (2011): Obres completes de Pompeu Fabra, 9 vols, Barcelona: Publicacions de Pompeu Fabra: Institut d'Estudis Catalans.
- Montero, Emilio (1992): «Tendencias en la expresión de la concesividad en el castellano medieval», VERBA. Anuario Galego de Filoloxía 19: 107-128.

- Montero, Emilio (2001): «La gramaticalización, un proceso en marcha: la expresión concesiva», en Varo, Carmen, Luis Escoriza, Gerard Fernández, Ana Rodríguez Piñero, Mª Jesús Paredes, & Vicente Benítez (eds.): VI Jornadas de Lingüística (pp. 163-192), Cádiz: Universidad de Cádiz.
- Montolío, Estrella (2001): Conectores de la lengua escrita, Barcelona: Ariel.
- Morel, Antonia (1996): La concession en français, Paris: Ophrys.
- Narrog, Heiko (2012): Modality, subjectivity and semantic change: a cross-linguistic perspective, Oxford: Oxford University Press.
- Narrog, Heiko (2014): «Beyond Intersubjectification. Textual uses of modality and mood in subordinate clauses as a part of speech-act orientation», en Brems, Lieselotte & Lobke, Ghesquière, Freek, Van de Velde (eds.): Intersubjectivity and Intersubjectification in Grammar and Discourse (pp. 29-52), Amsterdam: John Benjamins.
- Norrick, Neal (1993): «Invariant tags and evidentiality in conversation», Comunicació presentada al III International Cognitive Linguistic Conference, Bèlgica.
- Nuyts, Jan (2005): «Modality: overview and linguistic issues», en Frawley, William (ed.): The expression of modality (pp. 1-26), Berlin & New York: Mouton de Gruyter.
- Ocampo, Francisco (2006): «La evolución de bueno de adjetivo a partícula discursiva. Un proceso de discursivización: Análisis del discurso oral», Oralia 9: 231-257.
- Par, Anfós (1923): Sintaxi catalana segons los escrits en prosa de Bernat Metge (1398), Halle: Max Niemeyer.
- Pérez Saldanya, Manuel & Vicent, Salvador (1995): «Fraseologia de l'encara i processos de gramaticalització», Caplletra 18: 85-108.
- Pérez Saldanya, Manuel (2014): «Oraciones concesivas», en Company, Concepción (dir.): Sintaxis Histórica de les Lengua Española. Tercera parte: Adverbios, preposiciones y conjunciones. Relaciones interoracionales (pp. 3699-3839), México: Universidad Nacional Autónoma de México, Fondo de Cultura Económica.
- Pons Rodríguez, Lola (2015): «Prejuicios y apriorismos en la investigación histórica sobre marcadores discursivos (con algunas notas sobre así las cosas)», en Borreguero, Margarita & Sonia Gómez-Jordana (eds.): Marqueurs du discours dans les langues romanes: une approche contrastive (pp. 285-303), Limonge: Lambert Lucas.
- Pons, Salvador (1998): Conexión y conectores. Estudio de su relación en el registro informal de la llengua. Cuadernos de Filología XXVII, Valencia: Universidad de Valencia.
- Pons, Salvador (2000): «Los conectores», en Briz, Antonio & Grupo Val. Es. Co (ed.): ¿Cómo se comenta un texto col·loquial?, Barcelona: Ariel.
- Portolés, José & Mª Antonia Martín (1999): «Los marcadores del discurso», en Bosque, Ignacio & Vicente Demonte (dir.): Gramática descriptiva del espanyol, vol. 3. (pp. 4051-4213), Madrid: Espasa Calpe.
- Portolés, José (1993): «La distinción entre los conectores y otros marcadores del discurso en español», VERBA. Anuario Galego de Filoloxía 20: 141-170.
- Portolés, José (2001): Marcadores del discurso, Barcelona, Ariel.
- Pujol, Dídac (2008): «La traducción al catalán de la oralidad fingida en el teatro de Shakespeare», en Brumme, Jenny (ed.): La oralidad fingida: descripción y traducción. Teatro, cómic y medios audiovisuales (pp. 115-134), Madrid & Frankfurt: Iberoamericana & Vervuert.
- Rivarola, José Luis (1976): Las conjunciones concesivas en español medieval y clásico. Contribución a la sintaxis histórica española, Tubinga: Max Niemeyer.
- Rivas, Elena (1990): «A propósito de condicionales y concesivas. Referencias diacrónicas en torno a estas últimas», VERBA. Anuario Galego de Filoloxía 17: 159-169.
- Rodríguez Rosique, Susana (2008): Pragmática y gramática. Condicionales concesivas en español, Frankfurt:

Peter Lang.

Rofes, Xavier (2007): «Aportació a l'estudi de la conjunció jatsia», *Caplletra* 42: 75-106.

Rofes, Xavier (2010): «Panorama de les construccions concessives en temps de Jaume I», en Colón, Germà & Lluís Gimeno (eds.): *La llengua catalana en temps de Jaume I* (pp. 155-195), Castelló: Universitat Jaume I.

Rofes, Xavier (2012): «Les construccions concessives en el Curial e Güelfa», en Ferrando, Antoni (ed.): *Estudis lingüístics i culturals sobre Curial e Güelfa. Novel·la cavalleresca*, Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.

Rossari, Corinne (2014): «How does a concessive value emerge?», en Ghezzi, Chiara & Piera Molinelli (eds.): *Discourse and Pragmatic Markers from Latin to the Romance Languages. Oxford Studies in Diachronic and Historical Linguistics* (pp. 237-259), Oxford: Oxford University Press.

Ruix, Josep (1975): *El català en fitxes*, 2 vols, Barcelona: Mojà.

Rudolph, Elisabeth (1996): *Contrast: Adversative and Concessive Expressions on Sentence and Text Level*, Berlin: Mouton de Gruyter.

Ruiz Gurillo, Leonor & Belén Alvarado Ortega (eds.) (2013): *Irony and humor: From pragmatics to discourse*, Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.

Sacks, Harvey, Emanuel Schegloff, & Gail Jefferson (1974): «A simplest systematics for the organization of turn-taking in conversation», *Language* 50: 167-181.

Salvador, Vicent (2002): «Les construccions condicionals i les concessives», en Solà, Joan (dir.), Mª Rosa Lloret, Josep Mascaró, & Manuel Pérez Saldanya (eds.): *Gramàtica del català contemporani* (pp. 2977-3025), Barcelona: Empúries.

Sanchis Guarner, Manuel (1950): *Gramàtica Valenciana*, València: Torre.

Santos, Enrique (2008): «Terminología y tipología de préstamos y calcos», *La cultura material de los primitivos eslavos. Un estudio sobre el léxico de los Evangelios* (pp. 11-34), Madrid: Consejo Superior de Investigaciones Científicas.

Schiffrin, Deborah (1987): *Discourse markers*, Cambridge: Cambridge University Press.

Sentí, Andreu & Jordi Antolí (2014): «La inferència en l'aflorament de valors evidencials en català antic», *Caplletra* 56: 157-183.

Serra, Enric & Manuel Prunyonosa (2002): «La coordinació», en Solà, Joan (dir.), Mª Rosa Lloret, Josep Mascaró, & Manuel Pérez Saldanya (eds.): *Gramàtica del català contemporani* (pp. 2181-2245), Barcelona: Empúries.

Soler, Abel (2017): *La cort napolitana d'Alfons el Magnànim: el context del Curial e Güelfa*, vols. I, II i III, València: Institució Alfons el Magnànim, Institut d'Estudis Catalans.

Sperber, Dan & Deirdre Wilson (1986): *Relevance: Communication and Cognition*, Oxford: Blackwell.

Stede, Manfred (2004): «Kontrast im Diskurs», en Blühdorn, Hardarik, Eva Breind, & Ulrich Wabner (eds.): *Brücken schalgen. Grundlagen der Konnektorensemantik. Linguistik-Impulse und Tendenzen* (pp. 255-287), Berlin: Mouton de Gruyter.

Sweetser, Eve (1990): *From Etymology to Pragmatics Metaphorical and Cultural Aspects of Semantic Structure*, Cambridge: Cambridge University Press.

Tabor, Whitney & Elizabeth Traugott (1998): «Structural Scope Expansion and Grammaticalization», en Ramat, Anna & Paul Hopper (eds.): *The Limits of Grammaticalization* (pp. 229-272), Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins.

Toulmin, Stephen (1958): *The Uses of Argument*, Cambridge: Cambridge University Press.

Traugott, Elisabeth Closs & Dasher, Richard (2002): *Regularity in Semantic Change*, Cambridge: Cambridge

University Press.

Traugott, Elisabeth Closs & König, Ekkehard (1991): «The semantics-pragmatics of grammaticalization revisited», en Traugott, Elisabeth & Bernd Heine (eds.): *Approaches to grammaticalization*, vol. 1 (pp. 189-218), Amsterdam: John Benjamins.

Traugott, Elisabeth Closs (1989): «On the rise of epistemic meanings in English: An example of subjectification in semantic change», *Language* 65, 31-55.

Traugott, Elisabeth Closs (1990): «From less to more situated in language: the unidirectionality of semantic change», in: Adamson, Sylvia M. et al. (eds.): *Papers from the Fifth International Conference on English Historical Linguistics*, Amsterdam: John Benjamins, 496-517.

Traugott, Elisabeth Closs (1995): «Subjectification in Grammaticalisation», en Stein, Dieter & Susan Wright (eds.): *Subjectivity and subjectivisation: Linguistics Perspectives* (pp. 31-54), Cambridge: Cambridge University Press.

Traugott, Elisabeth Closs (1996): «Semantic change: An overview», *Glott International* 2 (9/10): 3-6.

Traugott, Elisabeth Closs (2003): «From subjectification to intersubjectification», en Hickey, Raymond (ed.), *Motives for Language* (pp. 124-139), Cambridge: Cambridge University Press.

Traugott, Elisabeth Closs (2010): «Revisiting Subjectification and Intersubjectification», en Davidse, Kristin et al. (eds.): *Subjectification, Intersubjectification and Grammaticalization* (pp. 29-70), Berlin: Mouton de Gruyter.

Traugott, Elisabeth Closs (2012): «Pragmatics and Language change», dins Allan K & K Jaszczolt (eds.): *The Cambridge Handbook of Pragmatics* (pp. 549-566), Cambridge: Cambridge University Press.

Vallduví, Enric (2002): «L'oració com a unitat informativa», en Solà, Joan (dir.), Mª Rosa Lloret, Josep Mascaró, & Manuel Pérez Saldanya (eds.): *Gramàtica del català contemporani* (pp. 1221-1279), Barcelona: Empúries.

Veny, Joan (1985): *Introducció a la dialectologia catalana*, Barcelona, Enciclopèdia

Veny, Joan (1993): *Dialectologia filològica*, Barcelona: Curial & Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

Verhagen, Arie (2000): «Concession implies causality, though in some other space», en Couper-Kuhlen, Elizabeth & Bernd Kortmann (eds.): *Cause, Condition, Concession, Contrast: Cognitive discourse perspective* (pp. 361-380), Berlin & New York: Mouton de Gruyter.

Verhagen, Arie (2005): *Constructions of Intersubjectivity: Discourse, Syntax, and Cognition*, Oxford. Oxford University Press.